

Desorganiserad anknytning

- en "biologisk paradox"

Tor Wennerberg

Vad ska jag prata om idag?

- Anknytningsteorin: vad är egentligen anknytning?
- Desorganiserad anknytning som en "biologisk paradox", när den enda trygga platsen i tillvaron är den där barnet känner rädsla.

Bowlbys livslånga intresse

- John Bowlby (1907-1990) upptogs under hela sitt yrkesliv av frågan om hur barn reagerar på separationer och förluster under de första levnadsåren.
- Hans intresse bottnade bl a i ett eget separationstrauma som han upplevde i fyraårsåldern. Men också i erfarenheter som han gjorde när han i tjugoårsåldern arbetade på ett elevhem för "vanartiga" barn.

1940-tal

- Anna Freud och Dorothy Burlingham tog hand om och observerade barn som evakuerats, utan sina föräldrar, undan flygbombningarna i London.
- Senare uppföljning gav ett resultat som förvånade: barn som upplevt blitzten i London tillsammans med sina föräldrar mådde bättre än barn som evakuerats till *objektivt sett trygga omständigheter* på landsbygden.

Barnets band till föräldern

- Uppenbart att barn utvecklar starka känslomässiga band till sina vårdnadsgivare.
- Men varför?
- Bowlby skrev 1958 i brev till hustrun Ursula:
- ”De flesta människor förknippar rädsla med att springa bort från något. Men det finns en annan sida av saken. Vi springer *TILL* någon, oftast en person... Det är så skriande uppenbart, men jag tror att det är en ny tanke, och en revolutionerande sådan.”

Bowlbys forskning om separation

- På 1940- och 50-talet ledde Bowlby en forskningsenhet på Tavistockkliniken i London som studerade barns reaktioner på utdragna separationer.
- Studerade: barn mellan 1 och 3 år som skildes från föräldrarna i samband med sjukhus- el. barnhemsvistelser.
- Resultat: barnen reagerade på sätt som liknade vuxnas sorgereaktioner i samband med förlust av nära anhörig.

Tre faser

- Bowlby och hans medarbetare fann återkommande mönster i barns reaktioner.
- Tre faser:
- 1) protest: skriker och gråter, bankar på dörren, mobiliserar alla resurser för att återfinna föräldern. (En vecka eller mer.)
- 2) förtvivlan: barnet misströstar allt mer om att någonsin få träffa föräldern igen.
- 3) *detachment* (avstängdhet, losskoppling): barnet förberett för ett liv där föräldern kan vara borta för alltid.

Tidigare förklaringar

- På 1950-talet fanns två dominerande psykologiska teorier: psykoanalysen och behaviorismen.
- Båda dessa teorier antog att anknytningen, det känslomässiga band som barnet knyter till mamman, uppstod till följd av att mamman matade barnet.
- Alltså: positiva sensationer (mat) kopplas ihop med mammans person genom associationsinlärning. Maten primär, relationen sekundär.

Bowlbys sökande efter förklaring

- Bowlby fann denna "skafferiteori" om kärlekens väsen osannolik:
- "Om den vore sann skulle till exempel ett barn på ett eller två år villigt ty sig till vem som helst som matar det, och så är det ju inte."
- Måste finnas ett annat svar, sökte det i etologin, läran om djurs beteende.
- Lorenz, präglingsbeteende; Harlows experiment med rhesusapor. Harlows resultat: anknytning *ej* resultat av lustfyllda associationer.

Bowlby formulerar sin teori (1958-61)

- Med sin anknytningsteori vände Bowlby upp och ner på den tidigare förklaringen:
- *Relationen* till anknytningspersonen är det primära, matningen spelar endast marginell roll.
- Människobarnet föds med ett *relationellt motivationssystem*, anknytningssystemet, som ofrånkomligen driver barnet att knyta ett starkt känslomässigt band till en primär vårdnadsgivare och sedan upprätthålla fysisk närhet till denna person.

Varifrån kommer denna drivkraft?

- Bowlby flyttade över studiet av människans motivation på evolutionsbiologisk grundval.
- Evolutionsbiologi: alla levande varelser får sitt absolut överordnade mål från det naturliga urvalet.
- ”Hjärnan strävar efter att försätta sin ägare i omständigheter liknande dem som fick ägarens förfäder att reproducera sig” (Pinker).
- Anknytningsbeteendet: framselektad biologisk skyddsmekanism med starkt överlevnadsvärde.

Det långa perspektivet

- Det mänskliga anknytningsbeteendet finns utvecklat under sex miljoner år av evolution före neolitiska revolutionen. Människan härstammar från en grupp nomadiserande primater som sedan 35 miljoner år har burit sina nyfödda ungar.
- För nomadiserande primatungar: enda möjligheten att uppnå trygghet att hålla sig fysiskt nära en anknytningsperson.

Hur fungerar anknytningen?

- Så fort ett barn känner rädsla aktiveras anknytningssystemet.
- Detta system driver instinktivt barnet att söka sig nära föräldern.
- Rädslsystemet och anknytningssystemet samverkar: barnet söker sig *bort från* potentiellt farliga, rädslframkallande stimuli, och *till* trygghetsskapande stimuli (föräldern).
- Detta beteende har, genom årmiljoner av evolution, konsekvent ökat barns chanser att överleva.

Desorganiserad anknytning

- Barn som inte kan klassificeras enligt Ainsworths tre organiserade kategorier. Varför?
- Uppvisar desorienterade/desorganiserade beteenden som innebär att de inte förmår upprätthålla en beteendemässig och mental strategi för att hantera stress.
- Stressen i främmandesituationen aktiverar rädssystemet: det är då som frånvaron av anknytningsstrategi kommer i dagen.

Desorganiserade beteenden

- Desorganiserade barn uppvisar i främmandesituationen *konfliktbeteenden*.
- Upplever ”skräckinjagande biologisk paradox”, ”*fright without solution*”: föräldern själv är upphovet till barnets rädsla. Men anknytningssystemet driver barnet att närma sig föräldern. Fångas mellan impulser att närma sig föräldern och backa undan.
- Desorganisering yttrar sig som bisarra och motsägelsefulla beteenden som bryter igenom det annars dominerande beteendet.

Trygga barn vid 6 års ålder

- *Mentala representationer av anknytning*
- Reaktionen på separationsbilder:
  - 1) visar känslomässig öppenhet i fråga om hur barnet på bilden kan tänkas *känna* (t ex: "Jag tror att den där lilla pojken känner sig ganska ledsen").
  - 2) presenterar konstruktiva förslag på vad barnet på bilden skulle kunna *göra* (t ex: ringa en kamrats föräldrar).
- Alltså: *accepterar* att något negativt har hänt, men kan *lösa* krisen konstruktivt.

Trygga barn vid 6 års ålder, forts.

- Alltså: tryggt anknutna barn har vid 6 års ålder tillgång till en "crisis-solution narrative". I fri sandlådelek vågar de uppfinna en kris ("Hjälp! Lejonet sväljer pojken!") och hittar sedan en lösning ("Sen spottar lejonet ut honom").
- Att notera: likheten med främmandesituationen: den trygga ettåringen reagerar öppet och direkt på "krisen", gråter och protesterar, och löser den sedan genom att återupprätta närheten till mamman. Trygga barn skapar ett lyckligt slut.

Desorganiserade barn vid 6 års ålder

- Vid sex år har majoriteten av desorganiserade barn tagit kontrollen över anknytningsrelationen.
- Två grundläggande mönster: fientligt bestraffande eller överdrivet omhändertagande. Den naturliga ordningen vänd upp och ner: barnet intar den vuxnes roll.
- Den beteendemässiga desorganiseringen har övervunnits, men på den mentala nivån fortfarande tydliga tecken på desorganisering, ointegrerad skräck.

Desorganiserade barn vid 6 års ålder, forts.

- Desorganiserade barns reaktioner på separationsbilder: oförklarligt uppskrämda och oförmögna att göra någonting åt det.
  1. direkta beskrivningar av skrämmande händelser, katastroffantasier;
  2. börjar viska, tystnar helt, vägrar utföra uppgiften;
  3. desorganiserat tal eller beteende (nonsenstal, springer från bordet).